

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. Describe the leading role that the settlement of Rishon L'Tzion played in the eventual secularization of the colonies.
2. Describe the role that the House of Rothschild played in the Napoleonic wars.
3. Describe the attitude of the Baron de Rothschild towards religious observance in the agricultural settlements.
4. What prompted Rav Shmuel Mohliver to take the initiative and come out with a *heter* (dispensation), allowing the colonists to work the land on the Shemitta year?
5. Describe the attitude of the Bais Din of Yerushalayim towards the *heter*.

This and much more will be addressed in the first lecture of this series:
“The House of Rothschild and the Great Shemitta Controversy.”

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the lecture and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book were designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it, as well, as a handy reference guide and for quick review.

This lecture is dedicated to the memory of

ר' איתן עקיבא בן אברהם ע"ה

ודריזל בת מרדכי ע"ה

**Dr. Edward “Eddie” Gordon and Mrs. Dorothy Gordon
of blessed memory**

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE
Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series XXII Lecture #1

THE HOUSE OF ROTHSCHILD AND THE GREAT SHEMITTA CONTROVERSY

I. Baron Edmond de Rothschild, and the Fulfillment of the Laws of Shemitta

A.

החנני להודיע להדר"ג שיחי', אשר בקיץ העבר, עת השר הבאראן הי' בירושלם ובקרו אותי בביתי בשבת קדש, אמרתי לו בשם כל אנשי ירושלם, כי הננו מחזיקים לו תשואות חן חן על אשר פקד על הקולוניסטים שילכו בדרכי התורה והמצוה, והשיב לי כי בכל לבו הזהיר אותם בזה, וכי נודע אשר איש אחד בהקולוניא ראשון לציון לא שמר שבת כהלכתו, אז צוה לגרשו משם, ואמרתי לו תודה רבה. ובתוך זה הגדתי לו, כי עוד הרבה דינים על פי התורה צריכים לשמור ולעשות, גם בענין חובת קרקע, הפרשת תרומות ומעשרות, וגם בשנת השמיטה וכו' וכו', והשיב כי פקד עליהם לשמור כל דיני התורה וכל המצות, כאשר ירו להם הרבנים יושבי ירושלם ת"ו. מכתב מהרהג' ר' שמואל סלאנט להרה"ג ר' יצחק אלחנן ספקטר כ' טבת תרמ"ח

I would like to report to the distinguished Gaon, may he be blessed with life, that during the past summer, when the Baron [de Rothschild] was in Jerusalem and visited me in my home on the holy Shabbos, that I told him in the name of the people of Jerusalem that we are deeply appreciative of the fact that he gave orders to the members of the agricultural colonies that they follow the dictates of the Torah and Mitzvos. He responded that he gave them these orders with all due sincerity. Indicative of this, he said, is that when he was made aware that one of the members of the colony in Rishon L'Tzion did not properly keep the laws of Shabbos, he ordered him to be expelled. I then thanked him profusely. In the midst of that conversation, I told him that there are additional laws in the Torah that need to be guarded and implemented, even in regards to upholding the sanctity of the land, i.e. the separating of the *Terumos* and *Maasros* (tithes) and resting the land on the seventh year (Shemitta) etc. etc. He responded that he ordered them to keep all of the laws of the Torah and all of the Mitzvos in accordance to the rulings of the rabbanim who live in Jerusalem, may it be rebuilt and reestablished. **Letter from HaRav HaGaon R. Shmuel Salant to HaRav HaGaon R. Yitzchak Elchonen Spektor, the 20th of Teves, 5648 (January 4, 1888)**

B.

גם זה מקרוב באו אלי פקידי המושבות ה' אסוביצקי וה' ווארמסער, ושאלו ממני דעתי בענין שנת השמיטה הבע"ל, והשבתי להם כי בראשון לציון, ששם אך כרמים, צריכים להושיב שמה איש אחד תלמיד חכם שיורה להם הדרך מה מותר ומה אסור, לאברויי אילנא אסור, וכי לאוקמי אילנא מותר, ובשאר הקולוניות ששם שדות לחרישה וזריעה, יקיימו מצות שמיטה כדת, כמו שקיימו לפני שבע שנים בהקולוניא פתח תקוה, ששם היו מעט אנשים, וקיימו אז מצות שמיטה כדת, ולפי הנשמע גם כעת שאנשי פתח תקוה דעתם לקיים מצות שמיטה כדת בלי שום קולא. שם

In addition, I was recently visited by the administrators of the colonies, Mr. [Yehoshua] Ossowetzky and Mr. [Yehudah Leib] Wormser who asked my opinion in regards to the upcoming year of Shemitta. My response to them was that in Rishon L'Tzion, where there are only vineyards, a Torah scholar has to be brought in who will teach and direct them as to which forms of labor are permitted and which are forbidden, i.e. labor done to enhance the vitality of

the plant is forbidden whereas labor which is done to prevent the plant from dying is permitted. In the other colonies which are made up of fields which need to be plowed and planted, the laws of Shemitta must be fully maintained, just as it was maintained seven years ago in the colony of Petach Tikvah, which, at the time, was sparsely populated. They kept the mitzva of Shemitta then, and, from what I hear, they are also prepared now to fulfill the mitzva of Shemitta without any leniencies. **Ibid.**

C.

ב[עזרת] ה[שם]. יום ה' כ"ב כסלו תרמ"ח, קאוונא.
 רוב שלוו' וישע רב אל כבוד ידי"נ ה"ה הרב הגאון הגדול פאר הדור
 והדרו וכו' כקש"ת מו"ה שמואל סלאנט נ"י.
 שוכט"ס.
 אחדשה"ט.

כאשר הגיעני הרבה מכתבים לבקש ממני שארצה להזדקק ולעיין ע"ד שנת שביעית הבע"ל באה"ק, ובני המושבות דשם שיש להם כרמים רבים, מבקשים עצות איך ומה להתנהג בשנת השמיטה הבע"ל. ובאמת אין בכחי כעת להזדקק הרבה בענין זה, ובפרט כי זהו דבר חדש אצלינו, וכן גדולי האחרונים מן הספרים שתחת ידי לא דברו מזה הרבה, ועכ"ז נעתרתי לבקשת הרבנים והרבנים, וראיתי לעיין בזה, ועלה ממני, כי יש מקום להשתדל ע"ד מכירה לא"י על שני שנים וכפי שנתבאר בטוב טעם בקונטרסי ע"ז ב"ה. ובעז"ה מצאתי לי חבר, כי בעיקרי דינים חלק יוד סי' ל"ב ס"ק ת' הביא כן בשם ספר שמן המור יע"ש, ואין תחת ידי הספר שמן המור, אך ראיתי בספר שם הגדולים שהזכירו בשמות הספרים, וע"כ הנני לבקש ממעכ"ת שיחי' בטובו, לחקור איך היו ההתנהגות באה"ק בהשמיטות העברו. אך יכול להיות, כי בשנים שלפנים לא היו אז כרמים מצוים ביד ישראלים, משא"כ כעת, דזהו נוגע למאות אנשים, ואולי נמצא ספר שמן המור בירושלים עה"ק תוב"ב, כי העיקרי דינים לא הביאו רק בקצרה, ונעלם ממני טעמו ויסודותיו, ובאמת אנכי בארתי בטוב טעם בעז"ה זה, ויהי' מטובו להודיעני בכל זה, ודעתו הרחבה בזה בעצם הענין הנכבד הזה בכללו. יקבל החיים והשלו' מן אדון השלו' כנפשו ונפש ידידו דוש"ת בלונ"ח מחכה לישועת ד' ברוחניות ובחומריות, והעיקר בנחמת ציון וירושלים ע"י גואל צדק בבא"מ. יצחק אלחנן החופ"ק הנ"ל. ס' תורת רב שמואל סלאנט ע' רעג-רעד

With the blessings of Hashem, Thursday, the 22nd of Kislev, 5648 (December 8, 1887), Kovna. With wishes of abundant peace and salvation, to my honored and dear friend, HaRav the great Gaon and pride and majesty of this generation, Our Master and Teacher R. Shmuel Salant, may his lamp shine brightly, . . . As I have received many letters requesting that I become involved to research the matter of the seventh year, which is soon coming with its goodly blessings to the Holy Land, as the members of the colonies have many vineyards and seek advice how to conduct themselves during the year of Shemitta, that is soon coming with its goodly blessings. The truth is that I don't presently have the strength to become greatly involved in this matter, especially since this is a [relatively] recent question. Similarly, the works of the great latter day authorities which I have in my possession, don't speak much about the subject. Nonetheless, I have acquiesced to the requests of the rabbanim and the public and saw fit to research the subject. I came to the conclusion that there is room to intercede on their behalf through a sale to a non-Jew for a period of two years, as it is well explained in a special treatise that I composed on this subject, with Hashem's help. With the help of Hashem I found a fellow [scholar who is in agreement with my thesis,] for the work, *Ikarei HaDinim-Chelek Yoreh Deah-Chelek Yud-Siman 32 Sief Katan 400*, quotes a similar opinion in the name of the *Sefer Shemen HaMor*. I don't possess the *Sefer Shemen HaMor*, but I saw in the *Sefer Shem HaGedolim* (by Rav Chaim Yosef

David Azulai-HaChida) that he mentioned the *sefer*, and I am asking from your excellency, may you live in Hashem's goodness, to investigate what was the common custom in the Holy Land during the past Shemittos. It is possible, however, that in the past, unlike the present, it wasn't common for Jews to own their own vineyards. Presently, this question affects hundreds of people. In addition, perhaps the *Sefer Shemen HaMor* is available in the holy city of Yerushalayim, may it be rebuilt and reestablished, as the *Ikarei HaDinim* only summarized his position and I don't clearly know his exact reasoning and his premises. The truth is, though, that, with Hashem's help, I have clearly and effectively elucidated this matter. Please be so good as to inform me regarding all of this as well as to share your broad knowledge and informed opinion regarding all aspects of this important matter. May you receive life and peace from the Master of peace . . . Yitzchak Elchonon Spektor. **Sefer Toras Rav Shmuel Salant pp 273-275**

D.

ב[עזרת] ה[שם]. כ' טבת תרח"ם ירושלם תובב"א. למע"כ ידיד ד' ועמו, ורב חביבי הרב הגאון מאור הגולה כש"ת כו' מו"ה יצחק אלחנן, שיחי' ברוב טוב.

יקרת מכתבו מיום כ"ב כסלו בדבר הקולוניסטים איך להתנהג בשנה הבע"ל בהכרמים נכון הגיעני, והדר"ג שיחי' קצר במכתבו.

א) במכתבו הזכיר אך בשם כרמים, אולם בדבר שדות זרעי תבואה שרוב הקולוניות מלאים אך בהם (לבד ראשון לציון, אשר בקולוניא זו נוטעים אך כרמים, כי אדמתם איננה מסוגלת לתבואת השדות) מהם לא הזכיר מאומה דעתו בזה. ב) במכתבו כתב דעתו למכור לאינו יהודי על שתי שנים. מהנראה שדעת הדר"ג שמכירה לזמן איננה בכלל לא תתן להם חניי' בקרקע, ובלי ספק בקונטרסו (שלא היתה למראה עיני) מבוארת דעתו, אמנם לע"ע בהשקפה ראשונה לא אדע, ממה נפשך, אם מכירה לזמן נחשבה למכירה, הלא יש לחוש לאיסור אין מוכרין להם שדות בארץ ישראל כידוע, ואם אינה נחשבת מכירה לחלוטין, יש לאמר כי נחשבת כשכירות, ושכירות אינה קנויה לגוף, ונקרא שדה של ישראל. אך שהוא, בלי ספק בקונטרסו מבאר את הכל בטוב טעם, ואם אולי באפשרו להעתיק גם למעני את קונטרסו ולשלוח לי ע"י פאסט, לחסד אחשב, גם לא אדע דעת הדר"ג שיחי', אם כוונתו למכור לאינם יהודים על שתי שנים, ושהם הקונים יעבדו בשנת השמיטה, או כוונתו למכור כמו מכירת חמץ. ודעה ידוע פה, שמכירת קרקעות שאינה נעשית בתוקף הממשלה כחק וכנימוס, אינה שוה כלום, ולמכור לאינם יהודים כחק ובנימוס בתוקף הממשלה, הוא דבר שאי אפשר בשום אופן כעת, וגם כי הנדיב הבאראן לא ירצה בזה בשום אופן, וגם איך ימכרו היושבים בהקולוניות בעת שהאדמה איננה נכתבת על שמם, כי לפי הנשמע רוב הקולוניות נכתבו בהממשלה על שם האדון ערלאנגר בפאריז, שהוא עוסק בזה בפקודת הבאראן הנדיב שיחי'. והנני להודיע להדר"ג שהשגתי ספר שמן המור, שהי' רב דספרדים בחברון ת"ו זה כמאה שנה ויותר, ועובדא הוי בחברון, שאיש אחד עשיר הי' לו כרם מחוץ לעיר, והורה הרב בעל שמן המור, שקודם שנת השמיטה ימכור אותו לאינו יהודי, והקונה יעבוד את הכרם עד אחר שנת השמיטה, ואחר שנת השמיטה יקבל המוכר בחזרה, כי בשטר המכירה יהי' כתוב לזמן איזה שנים, ומאריך בזה, כי למכירה לזמן אינו עובר על לא תחנם, ובכל זה נקרא מכירה ולא שכירות ומאריך הרבה בתשובתו. אמנם כל זה אינו שייך להקולוניסטים של הבאראן שאי אפשר שימכרו לגוים שיעבדום הגוים (מכמה טעמים), כי לא יבטחו בהגוים, אם אך יעבדו שנה אחת, וגם לא יתנו להם שטר מכירה. ולפי עניות דעתי נפל פיתא בבירא, גם מה יעשו בשאר הקולוניות ששם העיקר אך חרישה וזריעה בתבואה ופירות האדמה בירקות, אשר גם שמה לא יתנו להגוים לעבוד שמה בשום אופן, כי לא יבטחו עליהם. . . וד' יתקננו בעצה טובה ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא כעתירת החותם בברכה שמואל סלאנט. מכתב מהרה"ג ר' שמואל סלאנט להרה"ג ר' יצחק אלחנן ספקטר

With the blessings of Hashem, the 20th of Teves, 5648 (T'rachem תרח"ם Tzion - **January 4, 1888**) Yerushalayim, may it be speedily rebuilt and established, Amen. To the distinguished Rav, who is beloved by Hashem and His people, my dear friend, HaRav HaGaon, the Light of the Exile . . . Our Master and Teacher R. Yitzchak Elchonon, may he live in an abundance of goodness.

Your precious letter of the 22nd of Kislev regarding how the colonists should conduct themselves during the blessed coming year in the vineyards, recently reached me, but the presentation of his excellency, may he live, was too brief. [I would like to raise the following points:] 1) In your letter you only made mention of vineyards. The truth is that with the exception of Rishon L'Tzion, in which only vineyards are planted due to the nature of the soil, all of the other colonies consist of fields of grain. You made no mention of your opinion regarding their status. 2) In your letter you wrote that in your opinion one can sell the land to a non-Jew for a period of two years. It would seem that in your opinion that a sale for only a limited duration is not in violation of the prohibition of *lo sichonem* - letting [non-Jews] have a dwelling in the land [of Eretz Yisrael]. I have no doubt that in your treatise, which I did not yet see, your opinion is clearly elucidated. However, it seems to me, at first glance, that your position is difficult to understand. If a sale for only a limited duration is considered a true sale, then it should also be considered a true sale in regards to the prohibition of selling land in Eretz Yisrael to a non-Jew, [and therefore forbidden]. If it is not deemed to be a permanent sale, it should then be considered the equivalent of a rental agreement where the actual body of the land is not owned by the non-Jew and is still considered to be land owned by a Jew. In any case, I am sure, without a doubt, that you explain all of this very well in your treatise. It would be a gracious act of kindness on your part if you would be so considerate as to make me a copy and send it via mail. I also don't know if your plan is to sell the land to the non-Jew for a period of two years and the purchasers themselves would then work the land during Shemitta, or your intention is that the sale would be akin to that of selling *chometz* and the sellers themselves would still work the land. Now it is well known here that any sale that is not approved by the government in accordance with their laws and customs has absolutely no validity and to arrange a sale to non-Jews in accordance with their laws and customs with government approval is, at this time, impossible. In addition, the Benefactor, the Baron, would absolutely not want such a thing. Also, how can the colonists who occupy the land sell the land, as it is not registered in their name but rather, as it was reported to me, in the name of Mr. [Michael] Erlanger in Paris, who is involved in this project at the behest of the Benefactor, the Baron, may he live. I want you, the esteemed Gaon, to know that I obtained a copy of the *Sefer Shemen HaMor*. He was the Rav of the Sefardic community of Chevron, may it be rebuilt and reestablished, approximately a hundred years ago or more. There was a situation there where a wealthy man owned a vineyard outside of the city and the Rav, the author of the *Shemen HaMor*, ruled that prior to the Shemitta year, the man should sell the property to a non-Jew and the purchaser would then go and work the land until after the end of the Shemitta year. After the Shemitta year the seller would then receive the land back, the purchase agreement clearly specifying the exact duration of the sale. He elaborated on this point [i.e. that in his opinion] a sale for a limited duration is not in violation of the prohibition of *lo sichonem* - letting [non-Jews] have a dwelling in the land [of Eretz Yisrael], but yet, nonetheless, it is deemed to be a valid sale [that would free the land from the obligation of Shemitta] and not merely a rental agreement. He speaks about this at length in his responsum. However, all of this is not pertinent to the colonists supported by the Baron, as it would be impossible for them to sell their land to non-Jews so that the non-Jews would work the land for many reasons. [For instance,] they would never trust the non-Jews [to return the land], even if they worked the land for only one year and they would never give them (the non-Jews) a

bill of sale. In my humble opinion the whole thing is an impossibility (lit. the bread fell into a deep pit). In addition, the colonists, whose whole job is but to plow and plant the grain and vegetables, would never let the non-Jews work their land in any manner, as they wouldn't trust them. . . . May Hashem bless us with beneficial counsel to arrive at a true halachic ruling, as this is the desire of he who is signing this with his blessings, Shmuel Salant. **Sefer Toras Rav Shmuel Salant pp 273-275**

II. The Pressure to Find a *Heter* (Dispensation)

A. Sir! The Sabbatical year, the year of Shemittah, is approaching. . . . The last Shemittah year, in 5642 (1881-1882), scattered the settlers of Petach Tikva in all four directions, and if the rabbis don't make an attempt to find a *heter* for the colonists, then [Shemittah] will be a mortal blow for which there is no cure for the colonists. . . . The Gaon [Rabbi Yitzchak] Reines of Lida promised me while he was here a few weeks ago that he would try to induce the great rabbis to permit [working] during Shemittah in the upcoming year. But I don't know how urgent this matter is to him. I, for my part, cannot be the one to lobby the rabbis on such a matter, because the involvement of a man like me [who is not religious] will create the opposite of the desired effect. The Gaon Rabbi Shmuel Mohilever told me in Bialystok that he does not want to permit work during the Shemittah year. I imagine that it is not a prerequisite to [get the *heter* from [rabbis] who are trustees [of Chovevei Zion.] . . . Sincerely, Moshe Leib Lilienblum

Letter from Moshe Leib Lilienblum to Rabbi Shmuel Fuenn, a year before the Shemittah commenced: 26 Tishrei 5648 (October 14,1887), Droyanov, letter 671, quoted in Rebels in the Holy Land by Sam Finkel

B.

באלול שנת תרמ"ז היתה פגישה קטנה בוילנה, משלשת הגאונים: הנצי"ב מולוויץ, הגרש"מ מביליסטוק ור"מ עלישברג מבוויסק (גם המ"מ דוילנה ר יעקב יוסף היה, נוכח במושב זה, אך הוא לא חוה דעתו בפני הגאונים הקשישים והגדולים ממנו). בישיבה זו עלתה שאלת השמיטה לשנת תרמ"ט – ע"י האכר מראשון-לציון מר ברוך פפירמוסטר שהיה אז בוילנה. הוא פנה אז אל הרבנים הגאונים בדבריו אלה: רבותי, הנני כעת בסוף שנת תרמ"ז ובשנת תרמ"ט, כלומר: בעוד שנה, תתחיל שנת השמיטה. אנכי בתור אכר עלי לדעת החלטתכם כעת. אי אפשר לנו לחכות, כי עלינו להתאים את עבודתנו משנת תרמ"ח לפי ההחלטה, והנה פה נאספתם אתם רבותי גאוני זמננו, ראשי גדולי ישראל, והנני שואל בשמי, אבל בשאלתי זו נפשות כל אחינו האכרים תלויות, ואפשר קיום כל הענין של ישוב ארץ-ישראל, חקרו והתישבו, וחוו את דעתכם על השאלה הזאת.

רגעים אחדים שררה דומיה, שנפסקה ע"י הזקן שבחבורה הנצי"ב והלה פתח ואמר: הפרשה הראשונה ע"ד שמטה המזהירה אותנו. והשביעית תשמטנה מסיימת במלות: אל פני האדוין להורות לנו שכשם שאסור להעבד לעבוד על מצות אדונו בנתינת טעם לעצמו, כן אנו מצווים לשמור את מצות שמיטה בלי כל חקירות וטעמים, ואסורה לנו העבודה בשביעית.

אחריו ענה ואמר הגרש"מ: לפי דעתי אפשר למצא היתר העבודה בשביעית, אך עלינו להתישב אם להשתמש בהיתר הזה, כי הלא זה כאלפים שנה שלא קימנו את המצוה הזאת מפני ההכרח והנה זכנו השי"ת לקיים המצוה אחרי שנת אלפים. אם נקיימנה אז יתנו ידם אלינו כל עם ישראל החרד לדבר ד' ונרכוש נפשות אין מספר להענין הקדוש ישוב א"י.

אז קם ממקומו הגאון ר' מרדכי עלישברג ובהתרגשות גדולה ענה, ואמר, דעתי היא אחרת לגמרי. אפשר למצא היתר לעבודה בשביעית וע"ז הלא מסכים גם הרב ר' שמואל, ואם אך אפשר להתיר, אז אסור עלינו לעשות מסחר ומו"מ ולהעמיד בסכנה גדולה את כל הענין משאת נפשנו, עלינו להתיר בלי שום פקפוק ולהתיר עד כמה שאפשר, כי לא דבר קטן הוא הדבר הזה!

שלשת הגאונים האלה נפרדו הנצי"ב נשאר באסורו והנרש"מ הודה כי צדקו דברי הרב ר' מרדכי על־שברג והחל להתעסק ולעבוד במקצוע זה לאסוף דעות להיתר. זכרונות של י. ל. עפיל הובא בספר שמואל, ר' יהודה ליב פישמן (מאימן) ע' קע"ד-קע"ה

In Elul of the year 5647 (1887) there was a small informal meeting in Vilna between the Gaonim, the Netziv (Rav Naftali Tzvi Yehudah Berlin) of Volozhin, HaRav HaGaon R. Shmuel Mohliver of Bialystok, and Rav Mordechai Eliasberg of Boisk. [The *Magid Meishorim* of Vilna, Rav Yaakov Yosef was also in attendance but didn't express his opinion in the presence of these Gaonim who were older and greater than he.] At this meeting the question of Shemitta of the year 5649 (1888-1889) was brought up through a farmer from Rishon L'Tzion, Mr. Baruch Firemister who was then in Vilna. He directed the following question to the rabbanim: "Rabbosai (My masters), Behold it is already the end of the year 5647 (1886-1887) and within a year it will be 5649 (1888-1889). In other words within a year the Shemitta year will begin. As a farmer, it is essential for me to already know what you have decided upon. We cannot wait, because we have to adjust our work schedule in 5648 (1887-1888) in accordance with your decision. Behold, you, my masters, the gaonim of our times, the most distinguished men of Israel, have gathered together. Although I am asking for myself, this question affects the lives of all our fellow farmers and perhaps the viability of the whole settlement project in Eretz Yisrael. [Please] analyze this situation and after carefully coming to a decision [please] communicate it [to us]."

After some moments of silence, the eldest of the group, the Netziv began speaking: The first section of the Torah that deals with Shemitta commanded us, "and on the seventh year you shall release (*tishmitena*) [your hold on the land]" (Exodus 23:11) ends with the words, "before the L-rd G-d" (ibid. 23:17). This teaches us that just as it is forbidden for a slave to violate his master's command by creating his own rationalization, so too we are commanded to guard the commandment of Shemitta (releasing) without any analyzing and presenting rationalizations and it is forbidden for us to do any work [in the fields] on the seventh year.

Afterwards, HaGaon Rav Shmuel Mohliver responded and said the following: In my opinion, it is possible to find grounds for a *heter* (dispensation) to work in the seventh year. However, we have to decide if we want to use this *heter* or not, as some two thousand years have elapsed since we last fulfilled this mitzva because of circumstances beyond our control. Behold, Hashem has [now] given us the opportunity to fulfill this mitzva after [an interval of some] two thousand years. If we fulfill it, then all of the religiously committed amongst the Jewish people will support us and we will have acquired an untold number who will associate themselves with this holy cause of resettling Eretz Yisrael.

The Gaon, R. Mordechai Eliasberg then stood up and with great passion raised his voice and said, "I take an entirely different position. It is possible to find a *heter* (dispensation) to work in the seventh year and this is something that Rav R. Shmuel [Mohliver] is also in agreement. And if there is any possibility of finding grounds for a *heter* (dispensation) then it is forbidden for us to just sit back and debate the merits of the various arguments, for the whole project, in which we have invested our entire souls, is in great danger! We should issue a *heter* (dispensation) without any hesitation and allow all that can possibly be allowed, for this is no minor matter!" The three Gaonim then parted company. The Netziv still maintained his position for forbidding work [in the fields] on the seventh year. The Gaon Rav Shmuel Mohliver agreed that Rav Mordechai Eliasberg was correct and began to research this subject and to amass detailed learned opinions that would allow work to be done. **Sefer Shmuel, R. Yehudah Leib Fishman (Maimon)**

III. HaRav HaGaon R. Yitzchak Elchonen Spektor Issues a *Heter* (Dispensation)

A.

בהיות כי קרובה שנת השמיטה על פי חשבון הרמב"ם ז"ל וכפי המנהג, והיא שנת תרמ"ט הבעל"ט וזכינו בעזרתו ית' שנתכוננו כמה כפרים הנקראים קולוניות של יהודים המתפרנסים מעבודת האדמה הן משדי תבואות והן ממטעי כרם ואם נאסר עליהם לשדד את האדמה ולתקן את הכרמים תושם הארץ ותיפוק מזה חורבן הקולוניות חלילה, וכמה מאות נפשות ימוגו ברעב חלילה. על כן, להצלת נפשות והצלת ישוב הארץ, הצלת גוף והצלת ממון, מצאנו היתר על שמיטה זו שנת תרמ"ט למכור בקיץ הבא עלינו לטובה את השדות והכרמים וכל השייך לעבודת האדמה לנכרים, על מנת שכשנחזיר להם את האופגוב (דמי קדימה) לאחר השמיטה, ונתן להם סך ריוח, מחוייבים המה להחזיר לנו השדות והכרמים וכל השייך לזה. נוסח השטר הנ"ל יכתבו אצל הב"ד שבירושלים ועפ"י הסכמתם. ואז כאשר ימכרו כנ"ל עפ"י שטר כזה יהי מותר לעבוד את האדמה בכל הצורך הן בשדות והן בכרמים. ממילא מובן שאותם הקולוניסטים שהם בעלי יכולת ושיכלתם לשכור פועלים נכרים לא יעשו בעצמם עבודה האסורה בשביעית, אבל העניים אשר אין ביכלתם לשכור פועלים נכרים יעשו מלאכתם בעצמם, אבל דוקא על פי הבית דין שבירושלם שיורו אותם עפ"י שאלתם המלאכות המותרות להם והמלאכות האסורות. כל הנ"ל נעשה רק על שנת תרמ"ט אבל לא על השמיטות הבאות לאחר כן כי אז יצטרכו להיתר מחדש. ואולי יעזור ד' ברוב רחמיו להושיע את עמו להצליח להם שלא יצטרכו להיתר כלל, וישמרו השמיטה כדין תורה. אמנם כל זה נעשה באופן שיסכים עמנו גם הרב הגאון פאר דורנו כש"ת מורינו הרב יצחק אלחנן נ"י אבד"ק קאוונא. יחיש וימחר את גאולתנו ונשמור את כל המצות התלויות בארץ כהלכתן ודקדוקן. באעה"ח אור ליום ו' עש"ק כ"ח שבט, תרחם ציון, פה ווארשא.

נאם ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

נאם שמואל בהרב מהרי"ל החופ"ק בילסטוק.

נאם שמואל זנוויל המו"צ דפה ק"ק ווארשא.

ספר עמוד אש, ע' צא-צב, ר' יוסף שיינברגר

“Since the year of Shemitta, in accordance to the opinion of the Rambam, of blessed memory, and in accordance to the accepted custom, the year [5]649, is approaching . . . and we have merited through Hashem’s help, that many Jewish [agricultural] villages (colonies) have been established who are supporting themselves through working the land, consisting of both fields of grain and vineyards, and if we forbid them to plow the land and to improve the vineyards, the land will become despoiled and will result in the destruction of the colonies, G-d forbid, and many hundreds of souls will wither away through starvation, G-d forbid, therefore, in order to preserve these souls and to preserve the settlement of the land, bodily preservation and material preservation, we have issued a heter for this Shemitta year, 5649 (1888-1889) to sell, in the coming summer, the fields and vineyards and all that is related to working the soil to non-Jews, on condition that when they return back to them their deposit and a sum of money for their profit, that the [non-Jews] be obligated to return the fields, vineyards, and all that is related to them, back to us. The actual text of this bill of sale should be written under the auspices and approval of the Bais Din of Yerushalayim. And then, after the aforementioned sale will take effect through this document, it will be permitted to work the land and do what is necessary both in the fields and the vineyards. It is self evident that those colonists who have the means to hire non-Jewish workers should not personally do the work that is normally forbidden on the seventh year. Those who are indigent, however, who do not have the financial ability to hire non-Jewish

workers, are allowed to do the work themselves. This is all to be done strictly under the guidance of the the Bais Din of Yerushalayim who will rule, based upon their inquiries, regarding which forms of labor are to be permitted for them and which are forbidden. All of the above is to be put into effect only for the year 5649 (1888-1889) and not for Shemittos in coming years, as then they will need a new *heter* (dispensation). Perhaps Hashem will help, through His abundant mercy, to save His people so that they should be so successful that they will have no need for any dispensation and will fulfill the laws of Shemitta in full accordance with the laws of the Torah. However, all of this is to be done only with the approval of HaRav HaGaon, the pride of the generation, the crown of the Torah, our master Rav Yitzchak Elchonon, may his lamp shine brightly, the Av Bais Din of Kovno. May Hashem speedily bring our redemption that we may observe all of the mitzvos that are related to the land in accordance with all of the laws and its particulars. We are hereby signing on this Thursday night, the twenty eighth of Shevat, *Tirachem* (5648) *Tzion*, in Warsaw (Feb. 9, 1888). *Yisrael Yehoshua of Kutno, Shmuel ben Moreinu Rav Yehudah Leib Mohliver of Bialystok, Shmuel Zanvil, judge and halachic authority of the holy community of Warsaw.*” *Sefer Amud Aish*, pp. 91-92, R. Yosef Sheinberger

B.

כאשר נדרשתי זה איזה חדשים לחוות דעת עד הקולוניות של היהודים המתפרנסים מעבודת האדמה בכרמים ובשדות באה"ק כי קרובה שנת השמיטה לבוא בשנת תרמ"ט, ואם לא נבקש עצה והיתר יכול להיות כי תשום הארץ חלילה והיה חורבן לקולוניות (מושבות) ח"ו וזה נוגע להצלת מאות נפשות ומי יודע וכו'. ואף שהנני עמוס בטרדות וחלישות רב עכ"ז ראיתי להזדקק להענין הגדול הזה, והעליתי להיתר עפ"י עצה למכור הכרמים והשדות לישמעאלים הגוף והפירות על משך שתי שנים בלבד, ואחרי ככלות הזמן יוחזרו הכרמים והשדות לבעליהם והמכירה יהי' לישמעאל דוקא, ובקיץ הבעל"ט יכול להיות המכירה, וערכתי ע"ז קונטרס מיוחד בעה"ת, אך להלכה למעשה לא יצאתי עד היום לפי שלא רציתי להיות יחיד בדבר החדש הזה כדרכי בענינים כאלה, אך כהיום אשר הגיעני מכתב אשר נזדקק לזה כבוד ידי"נ הרבנים הגאונים כש"ת מו"ה ישראל יהושע נ"י אב"ד קוטנא ומה"ר שמואל מוהליבר נ"י דק"ק ביאלסטוק, ומו"ה שמואל זנודיל מו"ץ דק"ק ווארשא, ויצאו בהיתר בעצה ע"ד יקרת הענין הזה ושמו פניהם בי והי' זה לי לנחת רצון בראותי כי אין אני יחיד בדבר הגדול הזה. על כן הנני לחוות דעתי להלכה ולמעשה עפ"י עצתי הנ"ל שהעבודה בשדות ובכרמים יהיו ע"י אינם יהודים, אך בדבר הענינים שאין ביכלתם לשכור פועלים נכרים אם יעשו בעצמם, נתיישב בדבר הזה עצה עם כב' הג' הללו שיחיו. וד' יזכה לנו לבוא בשמחה לארצנו ולקיים מצות שמיטה כמצווה עלינו בכל הלכותיה ודקדוקיה, ובפירוש נאמר כי עצת היתר זו רק על שנת תרמ"ט הבע"ל, אבל לא על שמיטות הבאות לאחר כן, כי אז יצטרכו להיתר מחדש ולעייני אי"ה. וד' יהי' בעזר עמנו שלא יצטרכו להיתר כלל וישמרו כדת. דברי ההיתר הזה הוא עפ"י דין ודת וכפי המבואר אצלי בקונטרס מיוחד בארוכה בזה בע"ה. ולראי' באתי על החתום יום ד', ג' אדר שנת תרמ"ה.

נאם יצחק אלחנן החוננה פק"ק קאוונא.

נוסח שטר המכירה הנ"ל יכתבו אצל הבי"ד שבירושלם ועפ"י הסכמתם כמו שכתבו כבוד הגאונים הנ"ל. יצחק אלחנן הנ"ל.

עמוד אש, ע' צב-צג, ר' יוסף שיינברגר,

Over the past months, I have been asked regarding my opinion vis-a-vis the Jewish agricultural colonies whose members are supported through working the vineyards and fields of our holy land, since the year of Shemitta, [5]649, is drawing close, and if we do not make some attempt at finding a solution and a *heter* (dispensation) there is a distinct possibility that the land will become desolate, G-d forbid, and the colonies will become ruined. This touches upon the survival of hundreds of souls and “who knows [whether we have only come to be in a position of influence just for such a time as this.” (see Esther 4:14)] Even though that I am laden with burdens and great weakness, I feel myself obligated to become involved in this most important matter. I have come to the conclusion that a *heter* can be found through selling the vineyards and fields to Arabs (Moslems), the *guf v'hapairos* (legal title and all legal rights to its use and produce) for a period of only two years. After the end of that time the vineyards and fields shall revert back to its owners. The land should only be sold to Moslems (i.e. monotheists not Christians (trinitarians)). The sale can take place this coming summer. I have composed a special treatise regarding this subject, but I have not published my opinion up until now since I didn't want to be the only one espousing such a novel approach, as is my custom in regards to such matters. However, upon receiving a letter in which the honored rabbis and geonim, our revered Master and Teacher, R. Yisrael Yehoshua, may his light shine, the Av Bais Din (Chief Rabbi) of Kutno, our Master and Teacher R. Shmuel Mohliver, may his light shine, of the holy community of Bialystok, and our Master and Teacher R. Shmuel Zanvil, the halachic authority of Warsaw, issued a *heter* similar in manner [to my own conclusion] and turned to me [for my opinion,] I was quite pleased that I wasn't the only one who held such an opinion in regards to this weighty matter. Therefore, I am ready to express my opinion, both theoretically and practically based upon the above that the work in the fields and vineyards should be done through non-Jews. However, in regards to allowing Jews who do not have the financial ability to hire non-Jews to do the work themselves, I must first consult with the three aboved named [scholars] before issuing an opinion. May Hashem grant us the merit to come to our land with joy and fulfill the mitzvah of Shemitta as it is commanded to us with all of its laws and minutiae [without compromise]. It should be unequivocally stated that this is only for the year 5649 (1888-1889) and not for the coming Shemittos, as the issuing of any future dispensation would have to be thoroughly researched [depending upon changing circumstances]. May Hashem help us that we need not have any further dispensations and we will be able to keep the Shemitta as is specified in the Torah. This *heter* is absolutely based upon *halacha* as it is clearly elucidated in my special treatise at length, with Hashem's help. As a proof of my authorship, I hereby affix my signature on this Wednesday, the third of Adar, 5648, in Kovno. ***Yitzhak Elchonon Spektor***

P.S. The text of the bill of sale should be written by the Bais Din of Yerushalayim and subject to their approval, as the above mentioned honored Gaonim have written. ***Yitzhak Elchonon Spektor. Amud Aish, pp. 92-93, R. Yosef Sheinberger***

C.

ס"ט פטרבורג, ברגע הזה מקבלים אנחנו מאת סוכננו בביאליסטאק ה' קלעמענטינאבסקי, ממוש"ק העבר (ו' אדר), את הבשורה הטובה הזאת, אשר אנחנו ממהרים לתתה לפני קוראינו: הנני לבשרהו כי פסק הדין על אדות שנת השמיטה בארה"ק יצא להיתרא מלפני הגאונים הגדולים ר' יצחק אלחנן מקאוונא, ור' שמואל מאהליווער מביאליסטאק ור' יהושע מקוטנא, ור' זנוויל מווארשוי שליט"א. שלשת הרבנים האחרונים היו במותב תלתא לקול קריאת הגרש"ם, והגאון רי"א שלח את פסק דינו הוא להגרש"מ בסוף שבוע זה. את הפסק הזה יודיעו תיכף להקולוניסטים באה"ק וישלחו להודיעו גם בפאריז. אחרי הדברים והאמת האלה חושבים אנחנו את המו"מ בדבר השמיטה לדבר מיותר ולא נוסף עוד להדפיס את התשובות הבאות אלינו בענין הזה. המליץ No. 33 - 9 פעברואר. הובא בס' מערכת השביעית מר' יעקב חיים דינקל ע' 61

St. Petersburg: At this moment we have received the following good news from our agent in Bialystok, Mr. Klementinovski, dated this past Motzoei Shabbos (Saturday night), the sixth of Adar, which we are quickly presenting to our readers: A *heter* (dispensation) in regards to the Shemitta year in our holy land was issued by the following prestigious gaonim: Rav Yitzchak Elchonon of Kovno, Rav Shmuel Mohliver of Bialystok, Rav Yehoshua of Kotno and Rav Zanvil of Warsaw, may they live a long and productive life. The last three named *gaonim* assembled together at the behest of Rav Shmuel Mohliver and the *Gaon* Rav Yitzchak Elchonon sent his halachic ruling to HaGaon Rav Shmuel Mohliver at the end of this week. They will quickly make known this ruling to the colonists in our Holy Land and also to [representatives in] Paris. After [publishing] these facts, we feel that further discussion in regards to Shemitta is unnecessary and we will no longer publish the various responses (letters to the editor) that we receive concerning this issue. **HaMeilitz, no. 33, February 9, 1888, quoted in Sefer Maarochos HaSheviis, R. Yaakov Chaim Dinkel**

D.

(1) (כ' ימים לחודש אייר שנת תרח"ם ציון לפ"ק) יען בי קרבה שנת השמיטה לבא היא שנת תרמ"ט הבעל"ט לזאת מודיעים אנחנו לאחינו יושבי הקאלניות יצ"ו כי אין שום היתר לחרוש ולזרוע לקצור ולנטוע הן ע"י עצמו הן ע"י נכרי לבד מעבודת האילנות לאוקמי אילנא מותר מצד הדין, ופרטי הדברים כפי שיורו הרה"ג שי'. ואנחנו כולנו תמוכים ובטוחים כי שביתת הארץ תהי' להם לברכה, ולמותר יחשב להודיע להם חומר עונש עון חילול השמיטה ושכר השומרה כהלכתה כי ידוע הוא לכל בעל תורה. ואלה אשר הטו אזנם עד כה לשמוע תורת ד' ומצותיו, בטחונינו שישמעו גם עתה ונזכה כולנו לביאת גואל צדק בב"א.

משה יהושע יהודא ליב כהר"ב הגאון הצדיק מו"ה בנימין זצ"ל
שמאל סלאנט

(The 20th day of the month of Iyar, 5648) Because the year of Shemitta is drawing near, i.e. the year 5649 (1888-1889), may it be a source of blessing, we are hereby informing our brethren who live in the colonies, that there is absolutely **no heter** (grounds for a dispensation) to plow, seed, harvest or plant, whether it be done by oneself or through a non-Jew. The only exception is regarding the husbandry of trees where measures to preserve the trees are allowed by Talmudic law. Regarding the exact details [of this dispensation] one should be guided by the *gaonim* [of Yerushalayim]. We are supportive and most certain that resting the earth will be a cause of blessing. There is no need to inform them of the severe punishment that results in violating the Shemitta and the reward that one receives for keeping it in accordance with halacha, for it is common knowledge to anyone who has a firm grounding in Torah. It is our firm belief that those who have bent their ears to hear the Torah of Hashem and His mitzvos will also do so now. May we all merit to the coming of the righteous Redeemer, soon, in our days. Amen.

Moshe Yehoshua Yehudah Leib ben HaRav HaGaon HaTzadik Moreinu Binyamin o.b.m Shmuel Salant

(2) תדעו כי רבני ירושלים ת"ו לא אסרו העבודה בשביעית אלא מפני שכך דעתם נוטה שאין היתר לעבודה, וכמו שיש הרבה מגאוני חו"ל שהסכימו כן, ואף כי בהיותם בקירוב מקום ונודע להם מרוב הקולוניסטיין שאדרבה האדמה צריכה שביתה, ומכ"ש כי אין אסון חלילה אם לא יעבדו בשנה זו, ואך בשקר השמיעו קולי קולות כי השמירה בשביעית נוגע לסכנת נפשות אשר רק עפ"י נמצאו כמה גאונים בחו"ל להקל מעט בזה בשבתם מרחוק. מכתב מהרה"ג ר' מרדכי גימפל יפה ר"ח מנחם אב תרמ"ט. הובא בס' מערכת השביעית מר' יעקב חיים דינקל ע' 61

You should know that the rabbanim of Yerushalayim only forbade working [in the fields] during the seventh year because that was their true opinion, that there is no room for a valid dispensation, which is also the opinion of many of the *gaonim* outside of Eretz Yisrael, who agreed with them. This is especially so since they [in Yerushalayim] lived near by and were kept informed about the situation by a great number of the colonists. [They were told] that on the contrary, the land needed to rest and most certainly **there wasn't a fear of endangerment to life** if they didn't work that year. They falsely called out at the top of their voice that keeping the laws of the seventh year might well cause the loss of life which was the reason that there were *gaonim* outside of Eretz Yisrael, who, [because they] lived far away [and were not able to see the situation as it truly was], were lenient in some regard. **Letter from HaRav HaGaon Rav Mordechai Gimpel Yaffe, Rosh Chodesh Av, 5649 (1889) quoted in Sefer Maarochos HaSheviis, R. Yaakov Chaim Dinkel**

E. I don't know how the colonists will act regarding Shemitta. Six or eight months ago, we [Michael Erlanger and Rabbi Zaddok Kahn] wrote to Rabbi Yitzchak Elchonen Spektor and Rabbi Shmuel Mohilever. After serious deliberation, they ruled that working the soil was permissible if the land didn't belong to Jews. Those [colonists] who want to work may proceed in good conscience. If people still don't want to work, they are free to cease [working], but they will not receive a special subsidy in order to observe Shemittah. The ruling of the rabbis has been publicized and posted in the colonies. **Letter dated October 28, 1888, sent to Dr. Leon Pinsker, a leader of the Chovevei Tzion movement by Mr. Michael Erlanger, the Baron's close associate, Droyanov part 2, letter 853, quoted in "Rebels in the Holy Land," by Sam Finkel, p. 170**